

Dizertační práce:

Antropologie těla: Aplikace modelu antropologie těla na fenomén poruch příjmu potravy

Autor: **Mgr. Michaela DVOŘÁKOVÁ**

Vedoucí DzP: doc. PhDr. Martin SOUKUP, Ph.D.

Oponent DzP: PhDr. et Mgr. Martin RYCHLÍK, Ph.D., Ph.D.

279 stran; z toho 213 stran textové části (včetně seznamu literatury s mnoha desítkami publikací a také on-line zdroji, většinou v anglickém a českém jazyce, str. 191-213).

Oponentský posudek:

Doktorandka Michaela Dvořáková (roz. Balcerová) se tématu *antropologie těla* věnuje dlouhodobě a opakovaně; není to její první odborný výstup. Pro svou dizertační práci na FF UK si zvolila navíc i oblast, kterou se zabývá přímo a prakticky – psychoterapii. Zájem o problematiku poruch příjmu potravy (*mentální anorexie, bulimie*) je záslužný, neboť jde o aktuální společenský fenomén, který vykazuje vysokou míru prevalence i růstu, zvláště u žen (rozebráno v kapitole 1.5. na str. 79-82, teorie vzniku v kapitolách 1.6.1./2. na str. 84-93).

Dizertace staví jak na antropologickém, tak i psychologickém přístupu. „Poruchy příjmu potravy v předkládané práci pojmám jako převážně kulturně a sociálně podmíněné fenomény,“ píše autorka (str. 79), což také průběžně dokládá. Práce je rozdělena do tří logických částí: I. teoretická část vhodným způsobem poukazuje na zájem či „tíhnutí“ moderní sociokulturní antropologie k tělu a tělesnosti (str. 37-48); „obrat k tělu“, jak píše Dvořáková, zdůrazňuje i v psychologii, psychoterapii, sociologii a filosofii. K této části mám hned několik poznámek. Není mi zcela jasné, proč se v dizertaci na Ústavu etnologie FF UK tak zešíroka věnuje definici pojmu kultury (Cicero, Herder, Fichte, Klemm, Tylor aj.), což bychom spíše očekávali u diplomové práce; zde se ale neubráníme dojmu, že encyklopedický „heslár“ ze stran 21 až 23 odvádí pozornost od stěžejního tématu a nepřináší, bohužel, nic nového. Ve věci zkoumání těla a tělesnosti však doktorandka zmiňuje klíčové postavy, velmi správně interpretuje i jejich přínosy. V případě naprosto zásadní studie Marcela Mausse *Les techniques du corps* (1934, respektive 1936) jsem jen na pochybách, proč je etnolog Mauss řazen do sekce o sociologickém obratu (str. 57-58), když je jeho článek přímo komparativní, antropologicky srovnávací, a vychází z poznatků od Austrálců, Maorů, nilotských Afričanů, Mongolů, Hopiů či Polynésanů... Inspirací pro sociologii těla je – každopádně – rovněž.

Následující části I. oddílu představují poruchy příjmu potravy v historickém a kulturním kontextu. Myslím, že i zajímavě a dostatečně obsáhle, byť například exkurzy do alimentárních zákonitostí u mimoevropských etnik jsou možná až moc nahodilé (Fore, Andamanky, Keňanky, Íránky či pejorativní „Hotentotky“ na str. 72-91). Nicméně je třeba ocenit doplnění tohoto kontextu, jakkoliv je to na omezeném prostoru těžké. Podobně i v pasážích o proměně přístupů ke kráse a tělesnosti v dějinách a rozličných kulturách (kapitola 1.7., str. 91-101).

Navazující II. část dizertační práce vychází, nejspíše, z autorčina článku z roku 2011, který publikovala v recenzovaném časopise Masarykovy univerzity *Anthropologia Integra* (se svým školitelem doc. Martinem Soukupem). Přístup k tělu na třech strukturních úrovních (úprav těla/artefaktu, disciplinace těla/norem a sémiotizace těla/významu) je podle mého názoru rozumný, koncepčně přínosný a nemám k němu výhrady. To ale neplatí u jiné věci. Poněvadž jsem se sám dějinami tetování z pohledu etnologie zabýval, budu k „přehmatům“ v tomto předmětu asi kritičtější. Na str. 119 Dvořáková píše, že „tento typ zkrášlování těla se používá již přes třináct tisíc let po celém světě (srov. Navarro–Karlins 2010, 125)“. Takové přesné datování je prostě *nemožné*; všechny nepřímé doklady – z pravěkých sošek či vrypů/maleb na jeskynních stěnách mohou naznačovat malbu, jizvení anebo právě tatuáž. Nejstarším jasným důkazem zůstává – a to i před Vánoci roku 2015 – zmrzlé tělo mumie z Ötztalských Alp (tzv. Ötzi) s prokazatelným stářím 5300 let před současností [což vzápětí autorka dokonce správně uvádí!]. Co je však v této pasáži závažnější, je fakt, že citované dílo *vůbec NENÍ* v seznamu použité literatury; stejně jako další práce vztažená k tetování, a sice Dalrymple 2005 (ibidem). Ne/citovaná manažerská rukověť Navarro-Karlins *Jak prokouknout druhé lidi: Příručka bývalého experta FBI* (2010) je bohužel i dilem, které zbytečně sráží hodnověrnost práce se zdroji, relevantními zdroji, která je jinak ve větší části dizertační práci na vysoké úrovni...

Daleko podstatnější je ovšem finální III. empirická část (str. 137-185). Zde se aspirantka zaměřila na zjišťování osobního *body image* u žen s poruchami příjmu potravy. Tuto část hodnotím vysoce pozitivně; považuji užité metody za originální i přesvědčivě provedené (1. kresba *body image* v životní velikosti, 2. „kresba tří postav“ + frekvenční analýza slovních vyjádření) včetně formulace cílů a hypotéz. Nicméně nejsem povoláním odborníkem na vyhodnocení takového výzkumu s deseti, respektive 42 probandkami, takže zhodnocení přenechám raději na expertním psychologovi. Sympatické se mi u autorky jeví uvědomění si, jaké mají „její“ metody limity, přednosti i další potenciální uplatnění (str. 186-187).

Celkově považuji kvalifikační text kolegyně Dvořákové za kvalitní, poctivou dizertační práci k nosnému a důležitému tématu. „Antropologie těla je spíše než rigidním paradigmatickým živou koncepcí, která právě díky své podstatě umožňuje uchopit téma v jeho komplexnosti a hloubce,“ uvádí autorka závěrem (str. 186). Vytčené cíle splnila a je nutno ocenit její aspirace na zpracování tématu vskutku mezioborově, což tentokrát není pouhou proklamací. Plusem práce je bohatá tematická bibliografie (které by možná kvůli přehlednosti slušelo třídění dle subdisciplín, kategorií nebo typů/relevance zdrojů), dále logická struktura a příjemný, velmi „věcný“ jazyk. V tak rozsáhlém textu se ovšem doktorandka nevyhnula překlepům či chybám: České **areterapeutické** asociace“ (str. 12), **prví** (str. 21), **Phipilem** Vanninim (str. 29), Bliblické (str. 40) nebo třikrát zavádějící etnonymum indiánů Kayapó jako **Kyapo** (str. 42-43) apod. To vše ale mocně vyvažuje autorčin zájem o problematiku poruch příjmů potravy a hledání možností, jak vyvinout možné terapeutické přístupy. A ani dnes ještě není na FF UK samozřejmostí, žel, aby měla doktorandka již odpublikovány odborné články a dokonce též vlastní kapitolu ve vědecké monografii, jak dokládá zejména v Přílohách II, III a VI.

Otázky k obhajobě (kromě výše nastíněných):

- 1) Jaké znáte současné představitele tzv. antropologie těla ve světové vědě?
- 2) V čem a jak chcete rozvíjet svou doktorskou práci? Jak své znalosti uplatníte?

HODNOCENÍ PRÁCE:

(1 = nejlepší / 5 = nejhorší)

1. Formulace cílů práce	1	2	3	4	5
2. Volba vhodné metodiky	1	2	3	4	5
3. Splnění cílů práce	1	2	3	4	5
4. Odborný přínos práce	1	2	3	4	5
5. Originalita práce	1	2	3	4	5
6. Struktura práce	1	2	3	4	5
7. Práce s daty a informacemi	1	2	3	4	5
8. Postup řešení je logický	1	2	3	4	5
9. Klíčová slova vystihují obsah	1	2	3	4	5
10. Členění textu do odstavců a kapitol	1	2	3	4	5
11. Práce s odbornou literaturou	1	2	3	4	5
12. Srozumitelnost textu (úroveň jazykového zpracování)	1	2	3	4	5
13. Přesnost formulací	1	2	3	4	5
14. Práce s odborným jazykem	1	2	3	4	5
15. Formální zpracování a grafická úprava	1	2	3	4	5

Resumé:

Předloženou dizertací *Antropologie těla: Aplikace modelu antropologie těla na fenomén poruch příjmu potravy* (2015) prokázala její autorka Mgr. Michaela Dvořáková svůj dlouhodobý zájem o problematiku této antropologické subdisciplíny, o sociokulturní významy poruch příjmů potravy a schopnost přínosně představit celistvé kulturně-antropologické téma.

Jednoznačně doporučuji k obhajobě před komisí.

V Praze 12. prosince 2015

PhDr. et Mgr. Martin Rychlík, Ph.D., Ph.D.
dříve Ústav etnologie FF UK, rmt@email.cz